

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри митної справи і
фінансових послуг

Протокол № 1 від 01.09.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

№02071211 Карина НЕМАШКАЛО

ПОДАТКОВА СИСТЕМА

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань 07 "Управління та адміністрування"
Спеціальність 072 "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок"
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Освітня програма "Митна справа"

Статус дисципліни обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання українська

Розробник:
к.е.н., доцент

Олексій НАЙДЕНКО

Завідувач кафедри
митної справи і фінансових
послуг

Вікторія ТИЩЕНКО

Гарант програми

Олексій НАЙДЕНКО

Харків
2024

ВСТУП

Розвиток держави залежить від багатьох складових. Однією з них є податкова система, яка спрямована на формування доходної частини бюджету з подальшим перерозподілом отриманих податкових надходжень на різні сфери соціально-економічного розвитку держави. При цьому податки можуть виконувати не тільки фіскальну функцію, але й регулюючу, коли завдяки певним стимулам та / або обмеженням держава впливає на можливості платників податку знизити податкове навантаження. В умовах воєнного стану податки мають велике значення, оскільки в умовах дефіциту бюджету саме податки мають забезпечувати фінансування потреб Збройних Сил України.

Мета навчальної дисципліни – формування компетентностей з теорії оподаткування та структури податкової системи країни, засвоєння закономірностей їх функціонування на макро- і мікрорівнях як теоретичної основи податкової політики і розвитку податкової системи.

Завданнями навчальної дисципліни є:

вивчення сутності, функцій та ролі оподаткування у ринковій економіці, закономірностей їх еволюційного розвитку;

засвоєння теоретичних та організаційних основ податкової системи та податкової політики;

формування навичок щодо класифікації податків, їх обов'язкових елементів та функцій, які вони виконують;

ознайомлення з особливостями діяльності Державної податкової служби України;

вивчення організаційних особливостей державного та корпоративного податкового менеджменту;

вивчення методики розрахунків основних видів загальнодержавних та місцевих податків і зборів;

розгляд порядку сплати прямих і непрямих податків юридичними та фізичними особами;

аналіз особливостей та умов перекладання податків;

дослідження організації альтернативних систем оподаткування;

виявлення умов, мотивів та наслідків ухилення платників від сплати податків.

Об'єктом вивчення дисципліни є податкова система держави.

Предметом навчальної дисципліни є економічні відносини щодо перерозподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу для створення загальнодержавного централізованого фонду грошових коштів.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
ПР21	ЗК02
ПР03	ЗК06
ПР05, ПР09	ЗК07
ПР05	ЗК08
ПР21	ЗК13
ПР07	СК02
ПР05, ПР20, ПР21	СК03
ПР01, ПР04, ПР07	СК05
ПР09, ПР11	СК07
ПР07	СК13

де, ЗК02. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК06. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні

ЗК07. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

СК07. Здатність складати та аналізувати фінансову звітність.

СК13. Здатність володіти навичками валютного регулювання та контролю в сфері оподаткування та митної справи, дотримуватись строків розрахунків при здійсненні зовнішньоекономічних операцій

ПР01. Знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем.

ПР03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР05. Володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т.ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

ПР07. Розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування та фондовий ринок.

ПР09. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.

ПР11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування та фондовий ринок.

ПР20. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення.

ПР21. Розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи податкової системи України та основні непрямі податки

Тема 1. Сутність та види податків.

Сутність податків. Історичні аспекти виникнення й розвитку податків. Поняття податку і збору (обов'язкового платежу). Функції податків: фіскальна, регулююча. Елементи податку: основні, додаткові, факультативні. Податкова ставка. Класифікація податкових ставок. Розподіл податків за економічним змістом на прямі і непрямі. Види податків за економічною ознакою об'єкта оподаткування: податки на доходи, капітал, споживання. Види прямих та непрямих податків.

Тема 2. Податкова політика в системі державного регулювання економіки.

Поняття податкової політики. Місце та роль податкової політики в державному регулюванні економіки. Мета, принципи та ієрархія завдань податкової політики. Фактори, які визначають напрямки та характер податкової політики. Особливості податкової політики України в період формування ринкових відносин. Елементи й основні принципи податкової політики. Критерії ефективності податкової політики.

Тема 3. Організація податкової системи.

Податкова система як засіб реалізації податкової політики держави. Поняття податкової системи і вимоги до неї. Наукові основи побудови податкової системи. Податки в системі державних доходів. Принципи побудови та організації системи оподаткування. Податки як елемент перерозподілу валового національного продукту. Критерії оптимального оподаткування.

Тема 4. Контролюючі органи в сфері оподаткування.

Генезис контролюючих органів у сфері оподаткування. Порівняльна характеристика контролюючих органів у сфері оподаткування. Структура Державної податкової служби України. Функції Державної податкової служби України та її завдання. Права та обов'язки органів Державної податкової служби. Обов'язки та відповідальність посадових осіб податкових органів. Взаємодія органів Державної податкової служби з іншими контролюючими органами.

Тема 5. Податковий менеджмент.

Поняття "податковий менеджмент". Структура податкового менеджменту. Цілі, основні задачі та функції податкового менеджменту. Структура та основні складові державного податкового менеджменту. Поняття та основні характеристики адміністрування податків, податкового контролю, податкового регулювання, державного податкового планування. Структура та основні складові корпоративного податкового менеджменту. Поняття та основні характеристики податкового обліку, корпоративного податкового планування, бюджетування податків.

Тема 6. Перекладання податків.

Просте та складне перекладання. Створення умов для запобігання перекладанню податків. Розмежування суб'єктів оподаткування та носіїв податку. Ціноутворення і механізм перекладання непрямих податків. Особливості та умови перекладання податку на прибуток та інших прямих податків.

Тема 7. Податок на додану вартість.

Сутність податку на додану вартість і його роль у формуванні доходної частини бюджету. Елементи податку. Реєстрація осіб як платників податку на додану вартість. Податкові зобов'язання і податковий кредит. Порядок обчислення податку. Податкова накладна. Бюджетне відшкодування ПДВ. Порядок подання податкової звітності та сплати податку.

Тема 8. Акцизний податок.

Економічна сутність акцизного податку. Перелік підакцизних товарів. Елементи акцизного податку. Ставки акцизного податку. Акцизна накладна. Мінімальне податкове акцизне зобов'язання. Застосування марок акцизного податку. Порядок обчислення податку. Порядок подання податкової звітності та сплати податку.

Тема 9. Мито.

Мито як джерело доходів бюджету і як засіб регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Митна політика. Елементи мита. Митна вартість товарів. Принципи та методи визначення митної вартості товарів. Види та ставки мита. Порядок обчислення мита. Митна декларація. Порядок подання податкової звітності та сплати мита.

Змістовий модуль 2. Основні прямі податки й інші податки та збори

Тема 10. Податок на прибуток підприємств.

Особливості оподаткування прибутку підприємств. Елементи податку на прибуток. Податкові різниці. Поняття "основні засоби" та "амортизація". Класифікація основних засобів за групами. Механізм застосування методів амортизації. Порядок обчислення податку. Порядок подання податкової звітності та сплати податку. Особливості трансфертного ціноутворення. Строки сплати податку та подання звітності. Звіт про контрольовані операції.

Тема 11. Податок на доходи фізичних осіб.

Склад оподаткованого доходу. Елементи податку. Податкова знижка та її склад. Обмеження щодо застосування податкової знижки. Податкова соціальна пільга та її категорії. Обмеження щодо застосування податкової соціальної пільги. Податкова документація для фізичних осіб-громадян, фізичних осіб-підприємців та податкових агентів. Умови складання та терміни подання податкової звітності. Ставки податку. Порядок подання податкової звітності та сплати податку.

Тема 12. Плата за ресурси та послуги.

Види платежів, що входять до складу рентної плати. Порядок визначення об'єктів та бази оподаткування податків, що входять до складу рентної плати. Ставки рентної плати. Порядок складання та терміни подання податкової звітності з рентної плати. Порядок сплати рентної плати.

Тема 13. Майнові податки та збори.

Структура податку на майно. Елементи податку. Порядок визначення суми податку, складання звітності та сплати податкових зобов'язань.

Тема 14. Місцеві податки і збори.

Перелік місцевих податків та зборів. Порядок встановлення місцевих податків та їх елементів місцевими радами. Елементи місцевих податків. Порядок визначення суми податків, складання звітності та сплати податкових зобов'язань.

Тема 15. Спрощена система оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Порядок переходу на роботу за спрощеною системою оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності. Групи платників єдиного податку: критерії та обмеження. Елементи єдиного податку. Перелік податків і зборів, за рахунок яких сплачується єдиний податок. Порядок визначення суми податку, складання звітності та сплати податкових зобов'язань.

Тема 16. Ухилення від податків.

Види податкових правопорушень. Відповідальність платників податків за порушення податкового законодавства. Штрафні санкції та пеня. Організаційно-правове забезпечення боротьби з відмиванням доходів незаконного походження. Адміністративна, фінансова та кримінальна відповідальність за податкові правопорушення.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1.	Семінарське заняття: Класифікація податків
Тема 2.	Семінарське заняття: Типи податкової політики держави
Тема 3.	Семінарське заняття: Принципи побудови системи оподаткування
Тема 4.	Семінарське заняття: Організація діяльності податкових органів
Тема 5.	Семінарське заняття: Складові державного та корпоративного податкового менеджменту
Тема 6.	Семінарське заняття: Типи перекладання податків
Тема 7.	Практичне заняття : Обчислити суму податку на додану вартість
Тема 8.	Практичне заняття: Обчислити суму акцизного податку
Тема 9.	Практичне заняття: Обчислення експортного мита
Тема 10.	Практичне заняття: Обчислити суму податку на прибуток підприємств
Тема 11.	Практичне заняття: Обчислити суму податку на доходи фізичних осіб
Тема 12.	Практичне заняття: Обчислити суму екологічного податку
Тема 13.	Практичне заняття: Обчислити суму майнових податків
Тема 14.	Практичне заняття: Обчислити суму місцевих податків та зборів
Тема 15.	Практичне заняття: Обчислити суму єдиного податку
Тема 16.	Практичне заняття: Розрахувати суму штрафних санкцій та пені

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл.

3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
Тема 1 - 16	Вивчення лекційного матеріалу, законодавчих та нормативно-правових актів
Тема 1 - 6	Підготовка до семінарських занять
Тема 7 – 16	Підготовка до практичних занять
Тема 1	Написання есе
Тема 1 – 16	Підготовка презентації
Тема 1 – 16	Підготовка до контрольних робіт

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні: лекція (Тема 1 – 6), проблемна лекція (Тема 7 – 16).

Наочні (демонстрація (Тема 1-16)).

Практичні (практична робота (Тема 7, 8 10, 11, 15, 16), есе (Тема 1).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі диференційованого заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: тестові опитування за темами лекцій (20 балів), компетентнісно-орієнтовані завдання (40 балів), письмова контрольна робота (30 балів), презентація (5 балів), есе (5 балів).

Семестровий контроль: Залік.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Податкова система : навчальний посібник / Ю. Б. Іванов, В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Ю. Б. Іванова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 410 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/24503>
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Голос України. – 2010. – № 229–230. – С. 1–56.

Додаткова

3. Найденко О. Є. Зарубіжний досвід здійснення моніторингу податкових витрат та перспективи його впровадження в Україні / О. Є. Найденко // Науковий погляд: Економіка та управління. – 2022. – №4(80). – С. 86 – 94. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/28819>
4. Найденко О. Є. Митні режими експорту та імпорту: регулюючий аспект та податкові наслідки / О. Є. Найденко, К. І. Гунько // Економіка та суспільство. – 2022. – № 46. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29007>
5. Найденко О. Є. Обґрунтування переваг та недоліків оподаткування сімейних доходів / О. Є. Найденко, В. В. Карпова // Бізнес-навігатор. – 2022. – № 1 (68). – С. 120-126. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/27666>
6. Регіональні аспекти митно-податкової політики [Електронний ресурс] : монографія / В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко, В. В. Карпова [та ін.] ; за заг. ред. Ю. Б. Іванова. - Електрон. текстові дан. (1,88 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 247 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26221>
7. Ivanov, Yu., Tyshchenko, V., & Naidenko, O. Customs and tax aspects of the economic integration of Ukraine into the EU. Development Management, 2023. – 21(2), p. 20–29. doi: 10.57111/devt/2.2023.20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30007>
8. Tyschenko V. Substantiation of the stages of implementation of the tax expenditure concept / V. Tyschenko, O. Naidenko // Development Management. – 2023. – 21(1). – P. 27-35. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29804>

Інформаційні ресурси

9. Офіційний сайт Державної податкової служби України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tax.gov.ua/>

10. Курс “Податкова система”. ПНС ХНЕУ ім. С. Кузнеця. –
[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7435>